

## **„თურქეთის ეკონომიკური და სატრანზიტო ინტერესები სამხრეთ კავკასიაში„**

**ლიკა ილურიძე,  
ალექსანდრე შახნაზაროვი  
თსუ სტუდენტები**

### **რეზიუმე**

სამხრეთ კავკასიას ყოველთვის გააჩნდა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური დანიშნულება. სწორედ ამ რეგიონის სახელმწიფოებს ეკისრებოდათ შუა საუკუნეებში სატრანზიტო ფუნქცია, რომელიც დღესაც მიმზიდველს ხდის სამხრეთ კავკასიას. მნიშვნელოვანია, აღვნიშნოთ რეგიონის უახლესი ისტორიის ის გეოპოლიტიკური ცვლილებები, რომლებიც აზერბაიჯანში ბუნებრივი რესურსების დიდი მარაგის აღმოჩენასა და შემდგომში საბჭოთა კავშირის დაშლას მოჰყვა. ამ უკანასკნელმა მოვლენამ საშუალება მისცა თურქეთს, დაეწყო ბრძოლა რეგიონში გავლენის მოსაპოვებლად.

დღესდღეობით სამხრეთ-კავკასიის ენერგო-დერეფანი მნიშვნელოვანი იარაღია თურქეთისთვის. აღნიშნული სახელმწიფო თავდაც სატრანზიტო ქვეყანაა და აზერბაიჯანთან დამაკავშირებელი გაზსადენი თუ ნავთობსადენი მილების მშენებლობა თურქეთისთვის ევროკავშირთან ურთიერთობების გაღრმავების ერთ-ერთი გზაცაა. გარდა ამისა, ქვეყანა ცდილობს, გაზარდოს სამხრეთ კავკასიის ეკონომიკური დამოკიდებულება თურქეთზე, ხოლო მეორეს მხრივ შეამციროს ევროპის ენერგო-დამოკიდებულება რუსეთზე - რეგიონის უდიდეს პოლიტიკურ მოთამაშეზე.

ეკონომიკური აქტიურობის ფონზე, თურქეთის გავლენა გაზრდილად იზრდება სამხრეთ კავკასიაში. აღსანიშნავია, რომ მას ძლიერი შეირაღების, სწრაფი ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ფონზე, აქვს სურვილი, თავისი გავლენის სფეროში მოაქციოს ჩვენი რეგიონი. თურქეთი მეზობლებთან მჭიდრო ურთიერთობების დამყარებით აძლიერებს საკუთარ პოზიციებს სამხრეთ კავკასიაში. მართალია, იგი არ არის რეგი-

ონის ერთადერთი ლიდერი და მას რუსეთი მნიშვნელოვან კონკურენციას უწევს ეკონომიკურ და სატრანზიტო საკითხებში, მაგრამ, ქვეყნის სწრაფი ტემპებიდან გამომდინარე, შესაძლოა დიდი სამომავლო პერსპექტივების შესახებ საუბარი.

ნაშრომში განხილულია თურქეთის ეკონომიკურ ბერკეტები ჩვენს რეგიონში, კავშირი თურქეთის გეოპოლიტიკურ მდებარეობასა და რეგიონში მისი გავლენის ზრდას შორის. ჩვენთვის მნიშვნელოვანია მიმდინარე მოვლენების სიღრმისეული გააზრება და მათი ანალიზი.

**საკვანძო სიტყვები:** თურქეთი, სამხრეთ კავკასია, აზერბაიჯანი, საქართველო, სომხეთი, ენერგორესურსები, სატრანზიტო.

## შესავალი

თურქეთისა და კავკასიის ქვეყნების ურთიერთობა საბჭოთა კავშირის დაშლამდე საკმაოდ შეზღუდული იყო. იგი მთლიანად იყო დამოკიდებული საბჭოთა კავშირის საგარეო პოლიტიკაზე.

ხელისუფლებაში გორბაჩოვის მოსვლისას, არც ერთი ქვეყანა, მათ შორის არც თურქეთი არ მოელოდა საბჭოთა კავშირის ნგრევასა და სამხრეთ კავკასიაში დამოუკიდებელი სახელმწიფოების ჩამოყალიბებას. სწორედ ამიტომ, თურქეთს კარგად დაგეგმილი პოლიტიკა საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის მიმართ არ ჰქონია, თუმცა სსრკ-ს დაშლის შემდეგ ყველაფერი შეიცვალა. თურქეთი ძალიან აქტიურად ჩაერთო სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების პოლიტიკაში და ფეხი მოიკიდა ამ რეგიონში, როგორც ეკონომიკურმა აქტორმა.

სატრანზიტო ფუნქცია წარმოადგენს აღნიშნული რეგიონის უმთავრეს ღირსებას თურქეთისთვის.

## თურქეთ-სომხეთის დაძაბული ურთიერთობები

თურქეთი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს მონათესავე ერებს. მისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ცენტრალური აზიის ქვეყნებთან და აზერბაიჯანთან მჭიდრო კულტურული, პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობების დამყარებას. თურქეთი აქტიურად უჭერს მხარს აღნიშნულ სახელმწიფოთა პოლიტიკურ კურსს, რაც რიგ შემთხვევებში მისივე საგარეო

პოლიტიკასაც განსაზღვრავს ზოგიერთი ქვეყნის მიმართ. ასეთ ქვეყნებს მიეკუთვნება აზერბაიჯანიც.

საბჭოთა კავშირის დაშლის წინა წლებში განსაკუთრებით გამწვავდა სომხეთისა და აზერბაიჯანის დაპირისპირება მთიანი ყარაბაღის გამო. დაპირისპირება მნიშვნელოვან კონფლიქტში გადაიზარდა, რომელიც დღემდე არ დასრულებულა. აზერბაიჯანის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ თურქეთმა მიზანდ დაისახა ამ ქვეყნის რუსეთის გავლენისგან დახსნა და მასთან მაქსიმალური დაახლოება. გამომდინარე იქიდან, რომ თურქეთი აზერბაიჯანის მონათესავე ერია, რომელსაც კარგად ესმის კასპიის ზღვის ენერგორესურსების ეკონომიკური და პოლიტიკური მნიშვნელობა, მან მხარი დაუჭირა აზერბაიჯანს ყარაბაღის კონფლიქტში და ყველა საშუალებასა და ტრიბუნალს იყენებდა, რომ საერთაშორისო არენაზე აზერბაიჯანის პოზიციები გაემართლებინა. მისი ინიციატივითვე მიიღეს გაეროში რამდენიმე რეზოლუცია, რომელიც გამობდა სომხეთის ქმედებებს და მხარეებს შეთანხმებისაკენ მოუწოდებდა. ამ ფაქტმა კიდევ უფრო გააუარესა ურთიერთობა, რომელიც ისტორიული წარსულის გამო (1915 წლის „სომეხთა გენოციდი“), ისედაც მნიშვნელოვნად იყო დაძაბული. მართალია, საკმაოდ დაძაბული ურთიერთობები არსებობდა მანდამდეც, მაგრამ მთიანი ყარაბაღი იყო საბოლოო წერტილი თურქულ-სომხურ ურთიერთობებში. სწორედ მას შემდეგ შეწყდა დიპლომატიური ურთიერთობები და დაკეტა საზღვრები თურქეთმა სომხეთთან.

დღესდღეობით აზერბაიჯანისა და თურქეთის დამაკავშირებელი გაზსადენები სომხეთზე გვერდის ავლით გადის, რადგან, როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ, ორ ქვეყანას შორის საზღვრები ჩაკეტილია. დაძაბული ურთიერთობები გავლენას ახდენს ენერგორესურსების სატრანზიტო გზის სიგრძეზეც, რადგან, თურქეთსა და სომხეთს შორის პარტნიორობის შემთხვევაში, ენერგოპროექტები სწორედ სომხეთის გავლით და შესაბამისად უფრო მოკლე და იაფი გზით განხორციელდებოდა. სომხეთს, ისევე როგორც რეგიონის დანარჩენს სახელმწიფოებს, კარგად ესმით თურქეთთან თანამშრომლობის ეკონომიკური მნიშვნელობა. ქვეყანას მწვავე ურთიერთობები აქვს ორ მეზო-

ბელ ქვეყანასთან, რომელთან თანამშრომლობაც მას ძალიან ნაადგებოდა. სწორედ ამიტომ, სომხეთს ჰქონდა თურქეთთან კავშირის გაუმჯობესების მცდელობა, ე.წ. „ფეხბურთის დიპლომატია“ სახით, მაგრამ საბოლოოდ, არ შედგა მოლაპარაკებები.

### **თურქეთის გავლენა საქართველოს ეკონომიკასა და პოლიტიკაზე**

სომხეთის მიზეზით დაწყებული მთიანი ყარაბაღის და ე.წ. სომხების მიმართ განხორციელებული გენოციდის პრეტენზიის მთავარ მიზანს წარადგენდა, რომ ხელი შეეშალათ თურქეთის დაახლოვებისათვის აზერბაიჯანთან და შუა აზიის ქვეყნებთან, ამ მიზეზით საქართველომ თურქეთისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა, საქართველოც დაინტერესებული იყო მასთან ურთიერთობით, რადგან სურდა რუსეთის წნეხისგან გათავისუფლება და დასავლეთთან დაახლოება. თურქულ-ქართული ურთიერთობები ორივე მხარისათვის მნიშვნელოვანი და ურთიერთხელსაყრელი იყო.

თურქეთი ერთ-ერთი პირველი იყო იმ სახელმწიფოთა შორის, რომელმაც საქართველოს დამოუკიდებლობა აღიარა, კერძოდ 1991 წლის 16 დეკემბერს და მალევე, 1992 წელს დაიწყო დიპლომატიური ურთიერთობები, 1992 წელსვე ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას „მეგობრობის, თანამშრომლობისა და კეთილმეზობლური ურთიერთობების შესახებ“. მას შემდეგ აქტიურად მიმდინარებს ორ ქვეყანას შორის მრავალი სახის ურთიერთობები, მათ შორის, ვფიქრობთ, რომ აღსანიშნავია სავაჭრო ურთიერთობები, რომელიც სულ უფროდაუფრო იზრდება. მაგალითად, 1993 წელს სავაჭრო ბრუნვამ ორ ქვეყანას შორის 56,3 მილიონი დოლარი შეადგინა, 1999 წელს კი 207,5 მლნ. დოლარი და თურქეთი რუსეთის შემდეგ საქართველოსათვის რიგით მეორე სავაჭრო პარტნიორი გახდა. 2007 წლიდან მოყოლებული კი უკვე თურქეთი საქართველოს ყველაზე დიდი სავაჭრო პარტნიორია.

საქართველოს გავლით თურქეთთან დამაკავშირებელი ორი მთავარი მილსადენი გადის. ბაქო - თბილისი - ჯეიჰანისა და სამხრეთ კავკასიის გაზსადენი.

სამხრეთ კავკასიის გაზსადენი. 692 კმ. სიგრძის სამხრეთ კავკასიური მილსადენი კასპიის ზღვის აზერბაიჯანის სექტორში მდებარე შაჰ დენიზის საბადოდან საქართველოს ტერიტორიის გავლით საქართველო-თურქეთის საზღვრამდე გაზის ტრანსპორტირებისათვის დაპროექტდა. სამომავლოდ იგეგმება პროექტის გაფართოება. კასპიის ზღვაში შაჰ დენიზის კონდენსირებული გაზის უდიდესი საბადოს აღმოჩენამ და განვითარებამ და სამხრეთ კავკასიის გაზსადენმა (SCP) აზერბაიჯანს შესაძლებლობა მისცა 2006 წლიდან გაზის მთავარი ექსპორტიორი გამხდარიყო. 2006 წლის შემდეგ, აზერბაიჯანელმა, ქართველმა და თურქმა მომხმარებლებმა მთლიანობაში 40 მილიარდ კუბურ მეტრზე მეტი გაზი მიიღეს. უკვე არსებული, 42 დიუმი დიამეტრის სამხრეთ კავკასიის გაზსადენის სისტემა ფართოვდება. კერძოდ, სამხრეთ კავკასიის გაზსადენის სისტემის გაფართოების პროექტის, როგორც შაჰ დენიზის მეორე ეტაპის განვითარების პროექტის ფარგლებში, დაგეგმილია არსებული სიმძლავრეების განვითარება წელიწადში დამატებით 16 მილიარდი კუბური მეტრი გაზის საქართველო-თურქეთის საზღვართან ექსპორტის მიზნით. სამხრეთ კავკასიის გაზსადენის გაფართოების პროექტი ქმნის პირველ დამაკავშირებელ რგოლს მილსადენების ჯაჭვში, რომელიც სამხრეთის გაზის ახალ კორიდორს წარმოადგენს.

სამხრეთ კავკასიის გაზსადენის სისტემა დაუკავშირდება ტრანს-ანატოლიის გაზსადენს (TANAP) აღმოსავლეთ თურქეთის საზღვარზე, რომელიც, თავის მხრივ, დაუკავშირდება 1900 კმ-თ დაშორებულ ტრანს-ადრიატიკის გაზსადენს (TAP) დასავლეთ თურქეთის საზღვარზე.

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანი. ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მილსადენის სანჯისი წერტილი აზერბაიჯანშია - სანგაჩალის ტერმინალი, საბოლოო კი თურქეთში - ჯეიჰანი. ნავთობსადენის სიგრძე-1768 კმ-ია, დღე-ღამეში გაატარებს 1,4 მლნ. ბარელს და წელიწადში 70 მლნ. ტონა ნავთობს, დანახარჯი-2,4 მლრდ. დოლარი. საქართველოს ტერიტორიაზე მონაკვეთის სიგრძე 248 კილომეტრს შეადგენს. მილსადენის ამ მონაკვეთში ყოველწლიურად დაგეგმილი მაქსიმუმის - 50 მილიონი ბარელი ნავთობის - გატარების სანაცვლოდ, საქართველო დაახლოებით

50 მილიონ აშშ დოლარს იღებს, ტრანზიტის საფასურის სახით.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო მილსადენში გამავალი ნავთობის მომხმარებელი არ არის და შესაბამისად ეკონომიკური მოგებაც განსაკუთრებულად არ აისახება საქართველოს ეკონომიკაზე, პროექტს მნიშვნელოვანი პოლიტიკური დატვირთვა ენიჭება.

### **აზერბაიჯანი და თურქეთი - ურთიერთდამოკიდებულება**

რაც შეეხება თურქეთ-აზერბაიჯანის ურთიერთობებს, მას შემდეგ რაც აზერბაიჯანმა დამოუკიდებლობა მოიპოვა დაიწყო მრავალი განხრით ურთიერთობა, მათ შორის, განათლების, ტექნიკის, კულტურის სფეროში აქტიურად დაიწყო თანამშრომლობა, განსაკუთრებით 1992 წლიდან, მას შემდეგ, რაც აზერბაიჯანის პრეზიდენტი გახდა ელჩიბეი, განვითარდა და გაღრმავდა ურთიერთობები. აზერბაიჯანი თურქეთის თხოვნით კირილიციდან ლათინურ ანბანზე გადავიდა. თურქეთის განსაკუთრებულ ინტერესის სფეროს წარმოადგენდა აზერბაიჯანის ენერგორესურსები. მას კარგად ესმოდა კასპიის რეგიონის ენერგორესურსების ეკონომიკური და სტრატეგიული მნიშვნელობა. ის მონათესავე ქვეყნებს, აზერბაიჯანს, ყაზახეთსა და თურქმენეთს ურჩევდა, რომ ამ რესურსების გასატანად მხოლოდ რუსეთსა და ირანზე არ ყოფილიყვნენ დამოკიდებულნი და შესთავაზა რესურსების თურქეთის გავლით ევროპისკენ გატანა, რაც ყველაზე მისაღები აღმოჩნდა აზერბაიჯანისთვის. ამ მხრივ კავშირები მას შემდეგ განვითარდა, რაც 1993 წლის მარტში თურქეთმა და აზერბაიჯანმა ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას პირველი ნავთობსადენის შესახებ, რომელიც გაატარებდა 40 მილიონ ტონა აზერბაიჯანულ ნავთობს და ირანის გავლით თურქეთის ჯეიჰანის ნავსადგურიდან მიაწვდიდა მსოფლიო ბაზარს. ამ პროცესში არ იყო ჩართული რუსეთი, 1994 წელს კი შედგა ე.წ „საუკუნის შეთანხმება. 1998 წლის ოქტომბერში მხარეების სტატუსით თურქეთის, აზერბაიჯანის, საქართველოს, ყაზახეთისა და უზბეკეთის პრეზიდენტების მიერ ხელმოწერილ იქნა „ანკარის დეკლარაცია.“ 1999 წლის კი საბოლოო ეტაპზე გადაინაცვლა

და ნოემბერში ეუთოს სტამბოლის სამიტზე ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის პროექტის განხორციელების მიზნით სამი მასშტაბული ქვეყნის მიერ ხელი მოეწერა შეთანხმებას ფიქსირებული ფასით ჩაბარებასთან დაკავშირებით. თურქეთის მთავრობამ ასევე ხელი მოაწერა საგარანტიო შეთანხმებას, რომ აენაზღაურებინა ნავთობსადენის თვითღირებულება. მაგრამ აზერბაიჯანის სათავეში ჰეიდარ ალიევის მოსვლის შემდეგ აზერბაიჯანის პოზიცია გარკვეულწილად შეიცვალა თურქეთისადმი. მან დაიწყო დაბალანსებული პოლიტიკის გატარება თურქეთთან, რადგან არ სურდა რუსეთთან ურთიერთობების გაფუჭება. ამიტომ ალიევმა თურქულ TPAO-სა და რუსულ ლუკოილს გაუყო 6,75 % და 10 % წილი, რათა დაებალანსებინა სიტუაცია. ჰაიდარ ალიევის მოსვლის შემდეგ აზერბაიჯანი ამ საკითხებში უფრო მეტად დაშორდა თურქეთს და რუსეთისკენ გადაიხარა. თურქეთმა განაცხადა, რომ გარემოს დაცვისა და უსაფრთხოების მხრივ საშიში იყო ბოსფორის გამოყენება ნავთობის ტრანსპორტირებისთვის და ამით შეენიანაღმდეგა რუსეთის გეგმას, რომელიც გულისხმობდა ნოვოროსიისკიდან ნავთობის გატარებას. თურქეთმა გაეროსგან სრუტეების რეგლამენტი მიიღო და რუსეთთან კონკურენციაში მნიშვნელოვანი უპირატესობა მოიპოვა. საბოლოოდ, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენმა ისე გაიარა, როგორც თურქეთს სურდა.

აქვე, გვინდა აღვნიშნოთ ბაქო-თბილისი-ერზრუმის გასადენის იგივე შაჰდენიზის ბუნებრივი აირის სატრანსპორტო მილსადენი, რომელიც შაჰდენიზის გაზს აზერბაიჯანის სექტორიდან საქართველოს გავლით თურქეთში გადაიტანს. გაზსადენი იმავე კორიდორში შენდება სადაც რამდენიმე წლით ადრე ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი გაიყვანეს ბუნებაზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირების მიზნით. გაზსადენის სიგრძე დაახლოებით 692 კმ-ია, ხოლო წლიური გამტარობა 16 მილიარდი კუბური მეტრი. 2006 წლის 21 მაისს პირველი საცდელი ბუნებრივი აირი ჩაიტვირთა გაზსადენში სანგაჩალის ტერმინალიდან. გაზის პირველი გაშვება 2006 წლის 30 სექტემბრისთვის იყო დაგეგმილი. ტექნიკური მიზეზების გამო გაზსადენის ექსპლუატაციაში გაშვება 2006 წლის 20 დეკემბრამდე გადაიდო. ამ

გაზსადენის მნიშვნელობა საკმაოდ დიდია სამივე ქვეყნისთვის. თურქეთისათვის კიდევ ერთი საშუალებაა სამხრეთ კავკასიის რეგიონზე გავლენის მოსახდენად. საქართველოს, როგორც სატრანზიტო მნიშვნელობას, კი კიდევ უფრო ზრდის.

## დასკვნა

თურქეთისა და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ურთიერთობების ბაზისი ძირითადად ენერგორესურსების ტრანსპორტირებაა. სწორედ ამგვარ ეკონომიკურ კავშირებს ემყარება პოლიტიკური მოკავშირეობაც. მართალია, არსებობს გარკვეული სახის ბარიერები და გამოწვევები სომხეთისა და რუსეთის სახით, თუმცა აზერბაიჯანისა და საქართველოსთვის თურქეთთან ურთიერთობებისგან მიღებული სარგებელი იმდენად დიდია, რომ ახლომომავალში ამ ურთიერთობების გაფუჭება არ არის მოსალოდნელი. გარდა ამისა, თურქეთიც მნიშვნელოვან ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სარგებელს იღებს კავკასიის რეგიონისგან. საგარეო ასპარეზზე თურქეთს მნიშვნელოვნად გაუუფარესდა ურთიერთობები მეზობელ რეგიონებთან. დღესდღეობით მხოლოდ სამხრეთ კავკასია რჩება მისთვის მეტწილად სტაბილურ პარტნიორად, რომლის დაკარგვაც თურქეთს არც პოლიტიკური და არც ეკონომიკური თვალსაზრისით არ უღირს. როდესაც თურქეთსა და სამხრეთ კავკასიას შორის ურთიერთობებზე ვსაუბრობთ, რამდენიმე სიტყვით უნდა ვახსენოთ 1992 წლის 25 ივნისს სტამბოლში, თურქეთის პრეზიდენტის თურგუთ ოზალის ინიციატივით დაარსებული შავი ზღვის რეგიონის ეკონომიკური თანამშრომლობის საერთაშორისო ორგანიზაცია (შემოკლებით ბისეკი), რომელშიც გაერთიანდა 11 სახელმწიფო. მათ შორის შავი ზღვის რეგიონის ექვსი სახელმწიფო. ამ ორგანიზაციის შექმნაც იყო ერთ-ერთი ბერკეტი რეგიონზე გავლენის მოსახდენად.

## ბიბლიოგრაფია:

1. სვანიძე, მ., (2007) თურქეთის ისტორია. თბილისი: გამოცემლობა არტანუჯი.
2. მჭედლიძე, კ., (2006) რა ეკონომიკური სარგებელი მოაქვს

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენს. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1547799.html> ბოლო ნახვა: 03.04.2018

3. სამხრეთ კავკასიის გაზსადენი [https://www.bp.com/ka\\_ge/bp-georgia/about-bp/bp-in-georgia/south-caucasus-pipeline-scp-.html](https://www.bp.com/ka_ge/bp-georgia/about-bp/bp-in-georgia/south-caucasus-pipeline-scp-.html) ბოლო ნახვა: 03.04.2018

#### REFERENCES:

1. Svanidze. M., (2007) Turkish history. Tbilisi: Publishing House Artanuji

2. Mchedlidze, K., (2006) What economic benefits are the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline? <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1547799.html> Last view: 03.04.2018

3. South Caucasus Pipeline [https://www.bp.com/ka\\_ge/bp-georgia/about-bp/bp-in-georgia/south-caucasus-pipeline--scp-.html](https://www.bp.com/ka_ge/bp-georgia/about-bp/bp-in-georgia/south-caucasus-pipeline--scp-.html) Last view: 03.04.2018

### “TURKEY’S ECONOMIC AND TRANSIT INTERESTS IN THE SOUTH CAUCASUS”

**Lika Iluridze, Aleksandre Shakhnazarov**

TSU students

#### RESUME

The South Caucasus has always had a significant economic purpose. It was precisely the region’s states’ function as transit states in the Middle ages, which is still attractive to the South Caucasus. It is important to note the geopolitical changes in the recent history of the region that trace the large reserves of natural resources in Azerbaijan and subsequently dissolution of the Soviet Union. The latter event allowed Turkey to start struggling to gain influence in the region. The South Caucasus has always had a significant economic purpose.

**Key words:** Turkey, South Caucasus, Azerbaijan, Georgia, Armenia, energy resources, transit.